

Gozdarski utrip v severnoprimorskih mestnih gozdovih¹

Danijel OBLAK*

1 MESTNI GOZD KOT ČAST IN OBVEZA

Mestni gozdovi² so gozdarjev ponos in izziv. Ponos v podobi butične strokovnosti, izziv kot ustvarjalno odgovarjanje pričakovanjem javnosti.

Leta 1993, ko je gozdarstvo na Slovenskem doživljalo velike spremembe in smo se v prehodnem obdobju gozdarji nesramežljivo podajali na nova področja prostorskega načrtovanja in izvajanja projektov v gozdnem prostoru, obenem pa smo začutili, da vse več mestnih prebivalcev v želji po osvobajanju od spon mestnega okolja zahaja (=beži) v bližnji gozd, kjer pa naletijo na zapleten, občutljiv in lahko ranljiv ekosistem, je nastala ideja po določitvi problemov in želja po razrešitvi le-teh.

V ta namen smo si zastavili ambiciozen, s pridihom utopičnosti zasnovan načrt, kako celovito urediti, ohraniti in zaščititi severnoprimske mestne gozdove v poučne, rekreacijske in varstvene namene.

2 MESTNI GOZDOVI KOT PROJEKT

Za uresničitev takšnega projekta smo oblikovali **načrtovalno shemo**, ki vsebuje procese načrtovanja, odločanja, izvedbe in kontrole:

1. Faza pobude, ideje:

- odkrivanje in definiranje problemov na relaciji mesto-gozd,
- ugotavljanje potreb po informacijah.

2. Faza raziskav:

- proučevanje osnov odnosov mestni človek–mestni gozd,
- ugotavljanje potreb meščanov in družbe po mestnih zelenih površinah,

- rekreacijske možnosti in primernost gozda in gozdnih objektov,
- vzročne in razvojne analize, prognoze,
- določitev ciljev.

3. Faza kompleksne analize in sinteze:

- statistična obdelava in analiza dobljenih rezultatov,
- vzpostavitev komunikacijske mreže med zainteresiranimi subjekti,
- oblikovanje kriterijev za določitev variantnih rešitev,
- valorizacija rekreacijske vloge mestnih gozdov,
- predstavitev možnih (sprejemljivih) variantnih rešitev,
- izbor optimalne rešitve,
- izdelava optimalnega načrta s časovnim programom.

4. Faza izvedbe in kontrole:

- opredelitev nalog in nosilcev,
- ureditev mestnih gozdov (izvedba),
- spremljanje, kontrola in evidenca medsebojnih vplivov,
- korekcija urejanja.

Izhodišča za določitev raziskovalnih objektov so bila naslednja:

- **mestni gozd** naj bi bil gozd, s katerim se meščani srečujejo vsak dan, hkrati pa naj bi bile to najbolj tipične gozdne površine v bližini mesta, kjer se odvija rekreacija in ki so z mestom funkcionalno povezane in niso od njega oddaljene več kot 15 minut hoda, površine s površino nad 30 ha, ter površine s katerimi ne upravlja mestna komunalna služba (skratka, da ne gre za park, drevored ali podobno);
- **mestno naselje** naj ima več kot 3.500 prebivalcev in izraziti mestni značaj.

Odločili smo se za najbolj obiskane gozdne površine v okolici štirih glavnih severnoprimskih mest - Ajdovščine, Idrije, Nove Gorice in Tolmina. Vsa štiri območja mestnih gozdov kažejo svojskost, predvsem pa se na zanimiv način med seboj razlikujejo. *Kozlov rob* je osamelec z vertikalno razsežnostjo, *Panovec* ohranjen gozd s horizontalno razsežnostjo, obdan z urbanimi središči, območje *ob Hublju* je gozdnata

* D. O., univ. dipl. inž. gozd., strokovni svetovalec, ZGS OE Tolmin, Tumov drevored 17, Tolmin, SLO

¹ Prispevek je bil predstavljen na posvetu Možnosti in perspektive razvoja turizma v gozdnem prostoru, 16. 6. 1999 na Mašunu

² Nekateri gozdarški strokovnjaki uporabljajo izraz urbani gozd, kar kaže na jasno povezavo z urbanim gozdarstvom, medtem ko naj bi imel pojem mestni gozd predvsem zgodovinski pomen. V članku bomo zaradi domačnosti uporabljali izraz mestni gozd, kar pa ne pomeni nujno njegovega zagovarjanja.

krajina, prepletena z negozdnimi površinami, *Pot v Rake* pa je v precejšnji meri linijski mestni gozd.

Za ugotavljanje osnov odnosov med izbranimi mesti in njim pripadajočimi mestnimi gozdovi smo izvajali opazovanja in štetja, obenem pa smo izvajali ankete med obiskovalci teh mestnih gozdov in prebivalci obravnavanih mest.

3 MESTNI GOZDOVI KOT PRIZMA ŠTEVILK IN OBČUTKOV

Raziskava na primeru severnoprimorskih mestnih gozdov je opozorila zlasti na naslednje:

- vsi mestni gozdovi glavnih severnoprimorskih mest so skozi vse leto, zlasti ob nedeljah, množično obiskani;
- Panovec obišče več deset tisoč ljudi na leto; skoraj vsi prebivalci Ajdovščine, ki se odpravijo ob nedeljah na sprehod v naravo, gredo najraje v območje ob Hublju;
- nedeljski obisk ima dvovršno porazdelitev z dopoldanskim in popoldanskim viškom, kar zlasti moteče vpliva na gozdni prostor zaradi pomanjkanja primerne parkirnišče ob najbolj obremenjenih vstopnih točkah (Panovec, izvir Hublja);
- mestni gozdovi so ob nedeljah predvsem družinska sprehajalna točka, med tednom pa individualna;
- obiskovalci so nadpovprečno izobraženi, na vrhuncu intelektualne moči (30-45 let), zaposleni v glavnem kot upravniki, administrativni in storitveni delavci;
- najbolj obremenjena so južna pobočja Kozlovega roba, zahodni del Panovca, ožje območje ob izviri Hublja in pot v Rake;

- obiskovalci in prebivalci mestnih naselij si želijo gozda, ki bi pomenil oazo miru, sprostitve in ki bi imel označene poti, ki bi bile opremljene s klopmi in razglednimi točkami; sorazmerno majhen delež obiskovalcev išče v mestnem gozdu prostor za športne aktivnosti;
- mestni prebivalci menijo, da naj mestne oblasti privatne parcele v mestnih gozdovih odkupijo za javne in naj se stroške gozdarjev pri načrtovanju in urejanju pokriva iz občinskega proračuna.

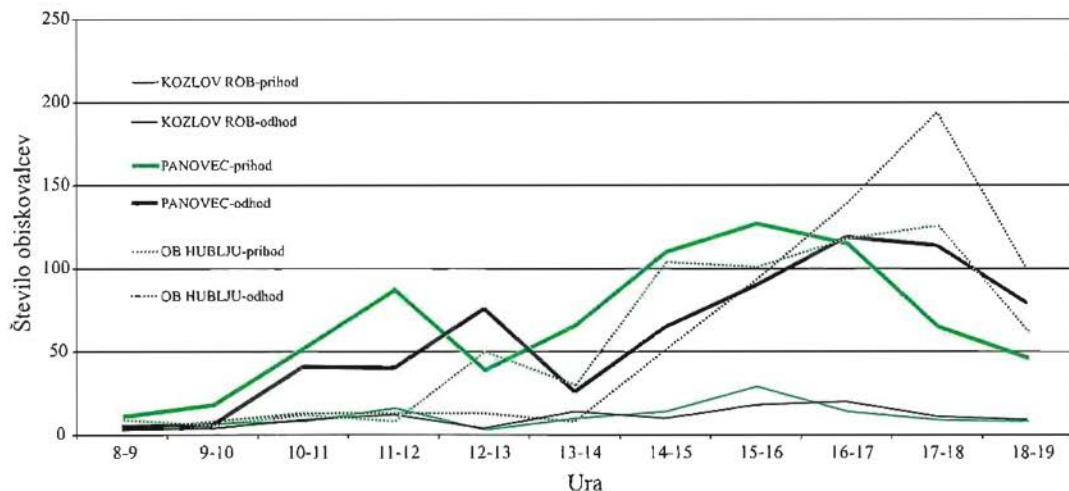
Ugotovitve so narekemale strateško oblikovanje načrtovanja in urejanja mestnih gozdov:

1. Mestni gozdovi morajo ohraniti značilnosti naravnega ekosistema, ki pa je funkcionalno navezan na urbani ekosistem. S privlačno podobo in primerno strukturiranostjo naravnih elementov dosežemo pri obiskovalcih največjo duševno sprostitve in obnovitev telesnih moči.

2. Sonaravno gospodarjenje je temelj za izvajanje ukrepov, prilagojenih poudarjenim vlogam mestnih gozdov.

3. V mestnih gozdovih načrtujemo nenasilne oblike rekreacije, ki zadovoljujejo potrebe večine obiskovalcev, hkrati pa coniramo območje za sprejemljive rekreacijske vsebine. Za rekreacijo v mestnih gozdovih so zelo pomembne sprehajalne poti. Gostota poti je odvisna od določene najmanjše razdalje, ki jo želijo posamezniki ali skupine ljudi obdržati med seboj, zato naj ne bi presegala 100 m²/ha.

4. Gospodarjenje mora imeti izhodišče v gozdnogospodarskem in gozdnogojitvenem načrtovanju. Goz-

Grafikon 1: Gibanje prihodov in odhodov obiskovalcev (aprilska nedelja)

darji bi morali v goznogospodarskih načrtih mestne gozdove obravnavati v posebnem gospodarskem razredu. Načrtovanje mora biti tudi informacijska podlaga za prostorsko načrtovanje.

5. Posamezni biotopi, zanimivi in enkratni gozdni predeli (raziskovalni objekti, naravni rezervati ipd.) morajo ostati nedotaknjeni, zato poti speljemo ob robu teh objektov.

6. Vsak mestni gozd naj postane učni prostor in most pri navezovanju stikov z javnostjo. Gozdar, ki mu je zaupana skrb za ta gozd, mora biti usposobljen za navezovanje stikov z obiskovalci in drugimi uporabniki prostora. Sodelovanje naj se razvije zlasti s šolami, turističnimi društvi, muzeji, občino idr.

7. Status mestnih gozdov je potrebno pravno urediti in poenotiti. Jasno morajo biti izoblikovana merila, predpisi in sistem vlaganj za zagotavljanje prednostnih funkcij.

8. Varovanje in ohranjanje naravne in zdrave podobe severnoprimorskih mestnih gozdov je možno z upoštevanjem miselnosti, navad, občutkov obiskovalcev in mestnih prebivalcev ter z udejanjanjem ekoloških načel in principov. Prav gozdarji lahko privlačnost teh gozdov povečamo z načrtnim izvajanjem ukrepov, ki se kažejo v:

- ustvarjanju mešane razgibane zgradbe odraslega gozda in pestro strukturiranih sestojev,
- sonaravni in sproščeni tehniki gojenja gozdov z naravnim pomlajevanjem in dolgo proizvodno dobo,
- malopovršinskem ukrepanju brez sečenj na golo,

- oblikovanju razgibanega gozdnega roba s stopničasto strukturo in vabljivimi vhodnimi koridorji,
- ohranjanju eksotičnih drevesnih vrst, zanimivih dreves, divjih koticikov, mikroreliefne pestrosti gozdnih rastišč, pestrega živalskega sveta (divjad, ptiči, male gozdne živali idr.),
- odstranjevanju podrtic, sušic, mehansko oslabilih dreves in rezanju nevarnih vej ob vseh sprehajalnih poteh; izven teh površin jih pustimo naravnemu razkroju,
- preprečevanju erozijskih jarkov,
- urejevanju kakovostnih poti, stez, počivališč, ki so opremljena s klopmi in ponekod z nadstrešnicami, razglednih stolpov, v ureditvi prostorov za piknik, trim stez, gozdnih učnih poti,
- postavljanju informativnih in tematskih tabel, kaži-potov in opozorilnih tabel predvsem v križiščih poti,
- oblikovanju otroških in športnih igrišč na robu mestnega gozda,
- opravljanju gozdarskih del v času mirovanja vegetacije, v vzdrževanju gozdnega reda, v varstvenem in varnostnem nadzoru ter v odstranjevanju smeti,
- popularizaciji rekreacijske, poučne, estetske vloge gozdov s katalogi, prospekti in turističnimi publikacijami.

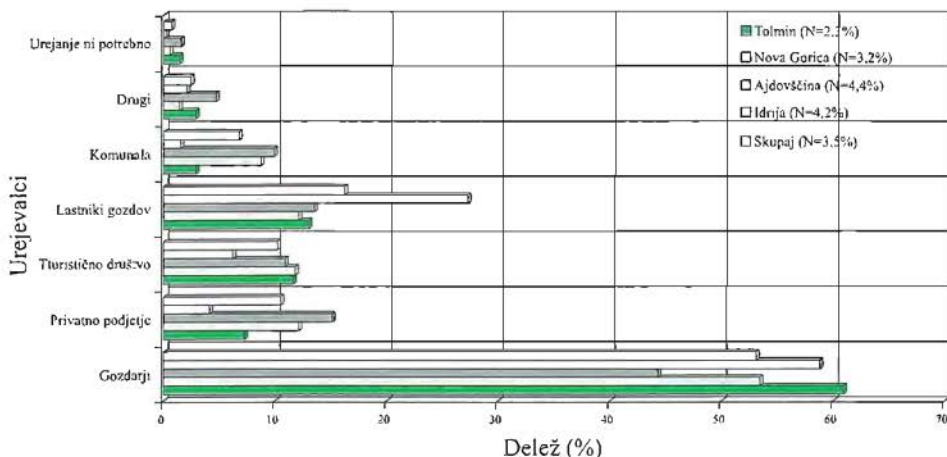
Danes se vizija ureditve v *Panovcu* in *Kozlovem robu* nahaja v sklepnih fazah, gozdni prostor *Ob Hublju* bo kmalu ponudil privlačno naravoslovno gozdno učno pot, *Pot v Rake* pa začenja svojo pot.

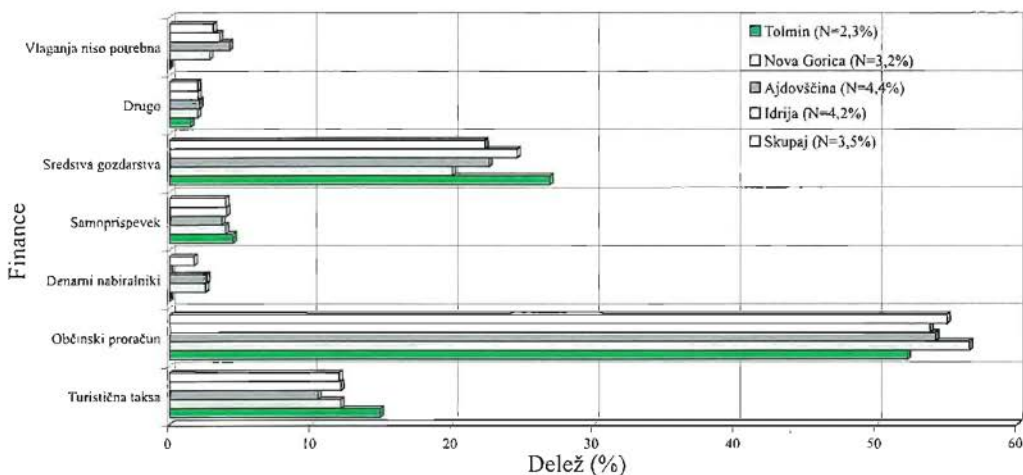
Slika 1: Mestni gozd Kozlov rob

Slika 2: Ajdovščina z mestnim gozdom *Ob Hublju* (Vse foto: Danijel Oblak)

Grafikon 2: Urejanje mestnih gozdov po mnenju meščanov. 53,3 % anketirancev to nalogo zaupa gozdarjem. Le 0,74 % jih meni, da urejanje ni potrebno (OBLAK 1993).

Grafikon 3: Financiranje urejanja mestnih gozdov po mnenju meščanov. 55 % anketirancev kot glavni vir predlaga občinski proračun. 3,08 % jih meni, da vlaganja niso potrebna (OBLAK 1993).

4 MESTNI GOZD KOT SANJE

Ni nujno, da sta urejanje in upravljanje mestnih gozdov nekaj posebnega, nekaj boljšega, biti morata predvsem udeležanje sodobnih načel sobivanja človeka in narave.

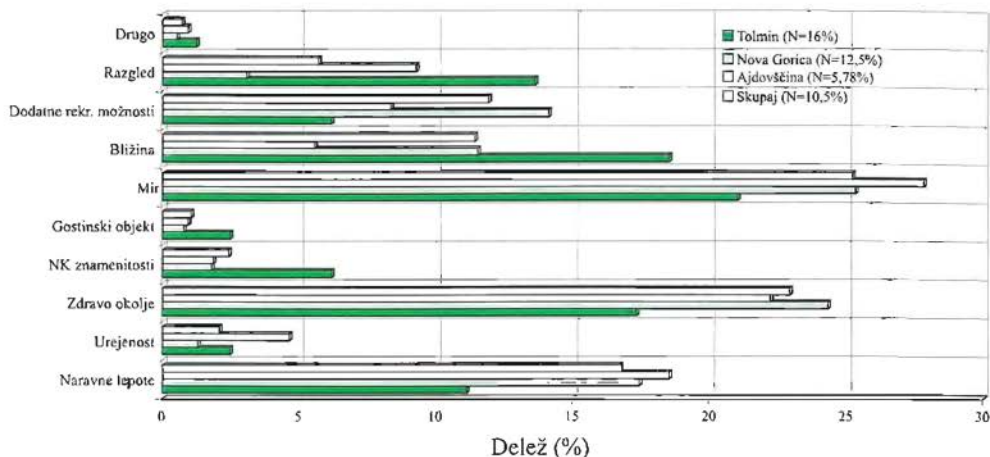
Ob uspešno opravljenem, največkrat pionirskem projektu pa ne smemo pozabljati na korekcijo urejanja že izdelanih ali upravljanih vsebin našega dela. To velja tudi za mestne gozdove in rekreacijo v njih. Odnosi med mestnim gozdom in mestnim človekom so v nenehnem spreminjanju in razvoju. Na to kažejo tudi

nekatera novejša opazovanja tako obiska Kozlovega roba (ki se je v zadnjih 6 letih povečal skoraj za 25 %) kot tudi Panovca (kjer se pojavljajo nove rekreacijske vsebine).

Potrebno je spremljati in sprejemati izzive, ki jih pred nas postavljata čas in prostor, da lahko s kakovostnimi popravki ustvarjalno in v smislu ohranjanja in zaščite odgovorimo na spremembe.

Mestni gozdovi so meščanom prostor in vsebina dubovne, fizične, intelektualne, čustvene, morda celo socialne sprostitve in osvežitve ter nove življenjske rasti. Za uresničitev celotne načrtovalne sheme je po-

Grafikon 4: Razlog za obisk mestnega gozda po mnenju občanov

trebno veliko znanja, sposobnosti, spretnosti, volje in poguma.

In potrebujemo sanje. Da prehitimo čas in želje, ki jih pred nas nenehno postavljata družba in gozd.

VIRI

OBLAK, D., 1993. Urbani gozdovi v območju SGG Tolmin.- Strokovna naloga, Tolmin, 58 s.

ZDIT gozdarstva in lesarstva, 1993: Mestni in primestni gozd - naša skupna dobrina.- Zbornik posveta, Ljubljana, 183 s.

GDK: 907 : (497.12 * 02 Pokljuka)

Pokljuka - opevana in žrtvovana?!

Lojze BUDKOVIČ*

Pokljuka je visokogorska planota v osrčju Julijcev, ki jo v pretežni meri porašča mogočen smrekov gorski gozd. Matično podlago predstavljajo apnenec, dolomit in ledeniške morene. Klima je surova, alpska s kratko vegetacijsko dobo in velikimi temperaturnimi razlikami. V kroniki gozdne uprave na Pokljuki je ob podatku o hudi zimi leta 1928/29 navedena najnižja temperatura -38°C , kar je lahko najnižja izmerjena temperatura v Sloveniji. Povprečna letna temperatura znaša $2,6^{\circ}\text{C}$, januarjska $-6,7^{\circ}\text{C}$. Letno pade v povprečju okoli 2.000 mm padavin. Sneg se v normalnih zimah obdrži 170 dni. Pokljuka je poraščena z 4.018 ha gospodarskih in 365 ha varovalnih gozdov, 248 ha pa je cest, presek, jas in nerodovitnega sveta.

Človek je prve sledi v tem prostoru pustil pred 3.000 leti, o čemer priča najdba bakrenega bodala na Lipanci. Intenzivnejši prodor v pokrajino pa se je pričel v 14. stoletju, ko so bile izkrcene prve planine. Za živinorejci so kmalu prišli rudarji. Njihova dejavnost je predstavljala strateško panogo in je v stoletjih povzročila v tej pokrajini pravo opustošenje.

Sredi 19. stoletja je oblast anarhijo v tem prostoru ustavila s sekvestrom. Leta 1837 je bil izdelan prvi gozdarski načrt, v katerem so popisali opustošene gozdove in predpisali cilje, ki naj bi pripeljali do izboljšanja stanja (osnovali so prve drevnice v Sloveniji, letno pogozdili do 70 ha goličav, sprejeli koncept trajnostnega gospodarjenja, uvedli izbiro drevja za posek ...). Prelomnico k intenzivnejšemu in smiselnemu gospodarjenju z gozdovi pa je leta 1888 prinesel načrt gozdarja Carla Poscha.

Za Pokljuko lahko trdimo, da ima že več kot 160-letno tradicijo načrtnega gospodarjenja z gozdovi. Od leta 1837 do današnjih dni je bilo izdelanih 13 načrtov.

* L. B., univ. dipl. inž. gozd., ZGS OE Bled, Bled, SLO

¹ Prispevek je bil predstavljen na posvetu Možnosti in perspektive razvoja turizma v gozdnem prostoru. 16. 6. 1999 na Mašunu